

Майорчак Н. М. Психологические аспекты категории лжи в работах отечественных и зарубежных учёных.

В статье осуществлен теоретический анализ категории лжи в работах отечественных и зарубежных учёных. Раскрыт исторический аспект изучения проблемы искренности человеческого поведения через призму теоретического поиска. Автор предоставляет подробную характеристику основных причин возникновения лжи и ее применения в жизни, а также психологический анализ основных форм лжи.

Ключевые слова: *ложь, обман, заблуждение, лживость, формы лжи, истина.*

Mayorchak N. M. Psychological aspects of lie category in the work of home and foreign scientists

The article presents the theoretical analysis of the lie category in the work of home and foreign scientists. The historical aspect of studying the problem of human behavior sincerity in the light of theoretical search is disclosed. The detailed description of the major causes of lie and its application in life as well as the psychological analysis of the main lie forms are presented.

Key words: *lie, deception, delusion, deceit, lie forms, truth, verity.*

УДК 159.9

Н. І. Мачинська, О. Ю. Завойська

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ УЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Розкриваються психологічні механізми вчинення злочину на основі аналізу понять «мотив» і «мотивація», «предмет і сліди злочинної діяльності»; розглядаються типології злочинців і психотипи особистості як психологічні фактори впливу на особу у механізмі злочину.

Ключові слова: *механізм учинення злочину, мотив і мотивація, типології злочинців, психотипи особистості.*

Постановка проблеми. Процес становлення та розвитку суспільних відносин нерозривно пов'язаний зі зміцненням законності та цілеспрямованою боротьбою з негативним соціальним явищем – злочинністю, що посягає на правопорядок, життя, здоров'я, свободу та гідність громадян, гальмує повноцінний розвиток України як суверенної, демократичної, соціальної та правової держави, яка має забезпечити всебічну охорону прав і свобод людини та громадянина.

На жаль, сьогодні стрімкого зростання набули кримінальні прояви в усіх без винятку регіонах держави, що є однією із найбільш небезпечних загроз національним інтересам України. Злочинність поширилась в усіх сферах людської діяльності й продовжує укорінюватись швидкими темпами.

З метою забезпечення своїх громадян благоустроєм та правопорядком будь-яка держава має обирати відповідні заходи, спрямовані на протидію боротьби зі злочинністю. Одну із провідних ролей у такому забезпеченні виконує наука криміналістика, яка вивчає, узагальнює та розробляє найбільш ефективні шляхи вирішення проблем практичної спрямованості.

Ефективна протидія злочинності неможлива без глибокого та послідовного наукового забезпечення, особливо без дослідження психологічного механізму учинення злочину. Узагальнення та аналіз інформації про механізм вчинення злочинів надає можливість слідчому швидко спрямувати розслідування у правильному напрямі, встановити істину у конкретній справі. Відтак питання механізму вчинення злочину є актуальне і очевидне із потреб практики.

Стан дослідження. Питання механізму скоєння злочину вивчали багато вчених. Мотиви і мотивацію як загальносоціальні явища з погляду психології з'ясовували В. Вілюнас, А. Егідес, С. Ільїн, Д. Карнегі, Д. Леонтьєв, З. Фрейд, Т. Парсонс, Г. Тард, Г. Голубєв, В. Ковалєв; поняття механізму скоєння злочину розглядали О. Кустов, Р. Белкін, В. Кудрявцев; структуру механізму скоєння злочину – М. Салтєвський, О. Кустов, типології злочинців приділяли увагу А. Зелінський, А. Лазурський, мотивації як психологічній складовій злочинної діяльності – А. Савченко, О. Джужа, А. Зелінський.

Необхідно зважити саме на психологічний аспект, адже з юридичної точки зору складно визначити, що саме передувало скоєнню злочину, з'ясувати мотиви, які спонукають особу стати злочинцем; розкрити психологічні процеси, які виникали і стали причиною скоєння злочинних дій.

На нашу думку, психологічний аспект механізму вчинення злочину потребує поглибленого вивчення, тому **метою** статті є визначення змісту психологічних аспектів механізмів скоєння злочину; охарактеризувати мотивацію, психотипи та типи злочинців, установити їх місце у механізмі скоєння злочину.

Виклад основних положень. Як зазначав З. Фрейд, за мотивами наших учинків, в яких ми зізнаємося, безсумнівно, є таємні причини, в яких ми не зізнаємося, а за ними є ще більш таємні, яких ми навіть і не знаємо. Більшість наших повсякденних учинків є лише впливом прихованих мотивів, які ми навіть не помічаємо [12].

Як наукову категорію поняття «механізм злочину» вперше було використано О. Васильєвим, який під ним розумів процес учинення злочину, зокрема його спосіб і всі дії злочинця, що супроводжуються утворенням слідів матеріальних і нематеріальних та можуть бути використані для розкриття і розслідування злочину [4].

О. Кустов механізм злочину визначає як систему процесів взаємодії учасників злочину; прямих, і непрямих, між особами і матеріальним середовищем, поєднаних із використанням відповідних знарядь, засобів та інших окремих елементів обстановки. Механізм злочину закономірно обумовлює виникнення криміналістично значимої інформації про злочин, його учасників та результати [8].

Р. Белкін визначає механізми скоєння злочину як багатокомпонентну систему, утворену діями суб'єкта злочину, спрямованими на досягнення певного результату щодо конкретного предмета злочинного посягання; діями потерпілого та осіб, які стали випадковими учасниками події, що відбувалась у конкретних умовах і за обставин, сукупність яких детермінує спосіб учинення і приховування злочину, зв'язки і відносини між елементами механізму злочину [3].

М. Салтевський виокремлює такі взаємодіючі (взаємозалежні) компоненти механізму вчинення злочину (злочинної діяльності) [9]:

- суб'єкти злочинної діяльності;
- засоби злочинної діяльності;
- предмет злочинної діяльності;
- сліди злочинної діяльності.

Найбільш систематизовано описує структуру механізму злочину

О. Кустов, який включає в нього [8]:

- діяльність суб'єкта злочинної події;
- комплекс (сукупність) дій, вчинків та інших рухів жертви злочину;
- комплекс (сукупність) дій, вчинків та інших рухів осіб, які виявились побічно пов'язаними зі злочинною подією;
- окремі елементи обставин, що використовуються учасниками злочинної події, включаючи предмет злочинного посягання.

За розгляду механізму злочинної поведінки необхідно зважити і на навколишнє середовище та особистісні якості особи, що визначають взаємозалежність та взаємодію, беручи до уваги всі етапи кримінальної поведінки: формування мотивації, ухвалення рішення про вчинення злочину, виконання прийнятого рішення, посткримінальну поведінку. Важливо підкреслити, що відповідна поведінка на кожному етапі – результат взаємодії середовища і людини, що здійснює злочин.

Отже, до основних компонентів механізму злочинної поведінки, на нашу думку, входять: суб'єкти злочинної діяльності, засоби злочинної діяльності, предмет злочинної діяльності і сліди злочинної діяльності. Розглянемо їх детальніше.

Мотив поведінки – це внутрішнє спонукання до дії, бажання, яке визначається потребами, інтересами, почуттями, що виникли і загострилися під впливом зовнішнього середовища та конкретної ситуації. Слідом за мотивом формується мета як передбачуваний і бажаний результат певної діяльності. Мотив (від лат. *movere* – рухати, штовхати) – це внутрішньо усвідомлене спонукання, яке відображає готовність людини до дії і вчинку. Мотивація охоплює процес виникнення, формування мотиву злочинної поведінки і його цілі.

Ф. Сафуанов виокремлює три джерела мотивації скоєння злочину [11]:

- 1) пов'язані з антисоціальними цінностями;
- 2) пов'язані з рисами особистості, які розглядаються як характерологічні, такі, які відображають і інструментальні властивості поведінки, і мотиваційні утворення;
- 3) пов'язані з потребами біологічного рівня, наприклад сексуальними потягами, без достатнього їхнього опосередкування соціалізованими цінностями і ситуативними факторами

Мотивація (з лат. *movere*) – спонукання до дії; динамічний фізіологічний та психологічний процес, що керує поведінкою людини, визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльністю задовольняти свої потреби. Є два підходи до вивчення мотивації:

– перший ґрунтується на дослідженні змістовної сторони теорії мотивації. Такі теорії базуються на вивченні потреб людини, які і є основними мотивом їх проведення, а отже, і діяльності. Прихильниками цього підходу є американські психологи Абрахам Маслоу, Фредерік Герцберг і Девід Мак Клеlland;

– другий підхід базується на процесуальних теоріях, суть яких у тому, що для досягнення конкретних цілей здійснюється розподіл зусиль працівників і вибір певного виду поведінки. До таких належить теорія очікувань, або модель мотивації за В. Врумом, теорія справедливості і теорія або модель Портера-Лоулера.

Ці підходи доцільно використовувати в процесі аналізу мотивації до вчинення протиправного діяння, оскільки спонукати особу вчинити злочин може будь-який фактор.

Дослідження мотивів злочинів дозволяє найбільш повно: встановити причини та умови злочинності в цілому і причини та умови

вчинення окремих злочинів; охарактеризувати стан якісної структури та динаміки злочинності в цілому й окремих видів злочинів; дослідити характер злочинності певних категорій злочинців; визначити питому вагу і розповсюдженість окремих категорій злочинців; розкрити соціально-психологічний механізм скоєного злочинного діяння; розробити ефективні заходи щодо боротьби зі злочинністю і попередження злочинів (зокрема заходів виховного, культурного характеру та соціальної роботи); вивчити особу злочинця, розробити наукову типологію злочинців тощо [7].

Вважаємо, щоб краще зрозуміти психологічний аспект механізму вчинення злочину, необхідно приділити увагу не тільки проблемі дослідження мотиву і мотивації, а також типології злочинців, оскільки систематизація осіб за певними ознаками дає змогу охарактеризувати особистість, яка має кримінальну спрямованість, і на основі цього намагатись попередити вчинення злочину. Типологія узагальнює сукупність типових для всіх або певних груп злочинців соціальних особливостей, розкриває внутрішні стійкі зв'язки між істотними ознаками та їх проявами в конкретній особистості.

Не можна заперечувати значення і користь класифікація злочинців, бо вони дозволяють диференціювати профілактичні, виправні та інші заходи протидії злочинності.

Сучасні дослідники розрізняють різні типології злочинців [1].

До першої групи належать ті, які диференціюються залежно від характеру особистісно мотиваційних властивостей, що виявляються у вчиненому злочині. За цим критерієм розрізняють особливо небезпечних, насильницьких, корисливих, які вчинили злочини проти суспільного порядку, необережних. Друга група об'єднує тих, які розподіляються за характером взаємодії криміногенної особи з різним ступенем вираження факторів ситуації вчинення злочину або залежно тільки від ступеня вираження криміногенних викривлень особи. Як приклад такої типології можна вважати варіант, запропонований для неповнолітніх злочинців, коли розрізняють два основні типи: криміногенний і випадковий. Криміногенний тип поділяється на три підтипи: послідовно криміногенний; ситуаційно-криміногенний; ситуаційний.

До третьої групи входять злочинці залежно від соціальної спрямованості особи злочинця.

Один із варіантів такої типології – розподіл злочинців за співвідношенням негативної й позитивної спрямованості особи. Така типологія передбачає:

– професійний тип – найнебезпечніший тип особи, до якого належать професійні злочинці й особливо небезпечні рецидивісти.

Спрямованість особи деформована і репрезентується у вигляді негативно спрямованості. Вирізняється правовим нігілізмом, низькою загальною і моральною культурою, антисуспільною установкою. Для цього типу характерний внутрішній потяг до вчинення повторних злочинів і створення власними зусиллями ситуацій, що сприяють учиненню злочинів;

– звичний тип – для особи характерна значна деформація структури соціальної спрямованості, позитивний компонент слабкий, а соціально-психологічні властивості нестійкі й суперечливі. Вирізняється низьким рівнем правосвідомості, відсутністю чітких меж між моральним і аморальним, поняттями «можна» та «не можна». Від професійного типу відрізняється тим, що використовує життєві ситуації, але не активний у самостійному створенні таких ситуацій. До цього типу належать особи, що вчиняють повторні злочини, зокрема рецидивісти;

– нестійкий тип – для особи не характерні наявність стійких і значних деформацій структури спрямованості особи. Компоненти негативної і позитивної спрямованості приблизно однакові, що може спричинити і послаблення, і підсилення криміногенності. Між злочином і особою завжди є «привід», особистісна інтерпретація якого може або призвести до вчинення злочину, або ні. До вчинення злочину така особа може вчиняти різні правопорушення або аморальні дії;

– необережний тип – у соціальній спрямованості цього типу переважає позитивний компонент, а негативна спрямованість мінімальна. Для цієї особи характерне легковажне ставлення до соціальних норм, що регулюють поведінку в суспільстві. Може вчиняти, як правило, нетяжкі злочини і умисно, і з необережності;

– випадковий тип – особа характеризується позитивною соціальною спрямованістю, без деформації з боку негативного компонента, має стійкий рівень правосвідомості, злочини вчиняє через тиск критичної життєвої ситуації. Це, як правило, злочинні дії, вчинені у стані сильного душевного хвилювання, що викликаний неправомірними діями потерпілого, або з перевищенням меж необхідної оборони.

А. Зелінський пропонує такий варіант типології, що ґрунтується на запропонованому ще у 20-х роках ХХ ст. вітчизняним кримінологом А. Лазурським понятті «збочений тип особи». За морально-поведінковою підставою А. Зелінський розташовує представників цього типу на трьох рівнях психологічної активності – вищому, середньому й низькому, зважаючи на стійкість і динамічність психічних процесів. З огляду на домінуючу властивість осіб збоченого типу поділяють на розсудливих, слабовільних, імпульсивних та емоційних.

Розсудливих злочинців поділяють на корисливих егоїстів (низький рівень) і лицемірів (середній рівень). Слабовільних злочинців поділяють на апатичних (низький рівень) і непристосованих (середній рівень). До імпульсивних злочинців належать безладні імпульсивні (низький рівень) і афективні (середній рівень). Емоційних злочинців низького рівня називають зосереджено жорстокими, середнього – енергійно розлюченими. У такий спосіб було виокремлено вісім однорідних підтипів людей, яким притаманні моральні й психологічні особливості, що перешкоджають їх соціалізації. Внаслідок цього вони дістали назву «збочені» [1].

А. Зелінський слушно зауважує, що належність індивіда до тієї чи іншої соціальної групи, наявність у його особи тяжких вад можуть спричинити несприятливий кримінологічний прогноз, проте не свідчать про неминучість злочинної поведінки.

Якщо завданням кримінології переважно є дослідження вторинних факторів формування мотивів учинення злочину (мотиваторів), то завданням психології є вивчення і вторинних, і первинних факторів. Первинним слід приділити особливу увагу, оскільки саме вони визначають, чи схильна людина взагалі до вчинення тієї чи іншої дії, зокрема злочину. Приділяв увагу тому, чи схильна особа взагалі вчинити злочин, Чезаре Ломброзо. Головною ідеєю його була думка про «природженого злочинця», тобто виділення ознак можливості вчинення злочину особами залежно від їх фізіологічних ознак [14].

Аби з'ясувати механізм учинення злочину, потрібно вивчити особу злочинця, установити, які фактори вплинули на його поведінку, виділити певні психологічні типи осіб, які здатні вчинити злочин. Видатним дослідником, який розробив учення про психотипи, є російський вчений А. Егідес. Психотип об'єднує психологічний портрет особистості, акцентуацію характеру та психопатію.

А. Егідес виокремлює 5 основних психотипів [5]:

– паранояльний (мова переконлива; жертвує собою і людьми заради досягнення мети; каталізатор суспільних процесів; маніпулює масами; ламає традиції; у релігіях – пророк; шантажист; грішить і не кається; нетерпимий; змушує працювати на ідею; складний для сім'ї; дім – штаб-квартира);

– епілептоїд (мова виразна; мислення стандартне; стриманий, але вибуховий; любить порядок; ультимативний; поважає закон; моральний; скупий; консерватор; провідник ідеології; сім'янин; мій будинок – моя фортеця);

– істероїд (мова мелодійна. Артистичність. Істероїдами милуються. Увага за будь-яку ціну. Епатаж. У центрі своєї брехні. Егоїзм.

Маніпулює партнером. Скандали. Схильність до езотерики. Грішить, щоб каятися. Будинок –авансцена);

– гіпертим (швидко і багато говорить. Одяг різностильний. Не турбується моральними питаннями. Не має тасмниць. Має багато друзів. Сім разів відріже, не відмірявши. Відчайдушно сміливий. Наводить безлад. Нечутливий, але чуйний. Будинок – прохідний двір);

– шизоїд (мова: «у роті каша». Непластичний. Це – людина-формула. Мислення оригінальне, але непослідовне. У творчості важливий процес, а не результат. У науці – генератор ідей. У релігії – теолог. Ідеї парадоксальні і часто передчасні. Шизоїди – розум землі. Інтелектуальна агресія. Погано відчуває інших. Творці смислового гумору (зокрема чорного). Дерев'яна маска на обличчі. Відсутність іміджу. Сім'я – додаток до інтелектуального буття. На столі творчий безлад. Тяжкі до теоретичних досліджень і обчислень.

Окрім цих основних виокремлюють і інші, більш рідкісні психотипи – гіпотим, астенік, конформний психотип тощо. Як і немає чисто виражених характерів, немає і чисто виражених психотипів, проте в кожній особі є певні домінуючі ознаки.

Предмет злочинної діяльності можна інтерпретувати як природне середовище людини, оскільки діяльність – це спосіб її буття, її здатність вносити зміни в дійсність. Тому природа є «універсальним» предметом всякої діяльності, зокрема злочинної.

Щодо криміналістики, то предмет злочинної діяльності (предмет злочину) можна уявити як кінцевий продукт, результат протиправної діяльності суб'єкта, перед яким опиняється слідчий на стадії порушення кримінальної справи.

Предмет злочинної діяльності треба відрізнити від такого кримінально-правового поняття, як «предмет злочину». Останній знаходиться у сфері суспільних відносин. Предмет злочинної діяльності – це об'єкт, з яким безпосередньо взаємодіє суб'єкт, але сам об'єкт (як самосприймаючий) не завжди є предметом злочину. При убивстві, зґвалтуванні, заподіянні тілесних ушкоджень предметом безпосередньої злочинної діяльності є фізичне тіло людини, тим часом як предметом злочину – життя, здоров'я і честь громадянина.

Предмет злочинної діяльності і взаємодіючі з ним об'єкти утворюють багатокомплексну систему. Якщо змінити властивості одного елемента системи, то в ній зруйнується характер відносин. У зв'язку з цим законодавець у низці випадків вказує на предмет злочину, наприклад, контрабанди. Це – товари, історичні і культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні, вибухові речовини і таке інше.

Предмет злочинної діяльності і предмет злочинного посягання відрізняють від предмета злочину і засобів учинення злочину. Якщо предмет злочинної діяльності може бути предметом злочину, то знаряддя і засоби вчинення злочину знаходяться поза сферою суспільних відносин і такими не є. Застосування деяких з них під час вчинення злочину, приміром, вогнепальної і холодної зброї, становить кваліфікуючу ознаку, а виготовлення, зберігання, збування деяких засобів учинення злочину становить самостійний склад злочину. Предмет злочинної діяльності у криміналістичній інтерпретації – це фізичне тіло органічного або неорганічного походження, яке перебуває у твердому, сипучому, рідкому і газоподібному стані, зазнає безпосереднього впливу та відображає його механізм.

Сліди злочинної діяльності, або сліди, розглядаються в трьох аспектах: глобальному, загальному і частковому. В глобальному – це зміни у природній сфері і суспільстві, внесені суб'єктом злочинної діяльності. Це матеріальні та ідеальні відбитки, наприклад, сліди екологічного злочину. Характер глобальних слідів залежить від багатьох факторів, соціальних умов і обставин. Щодо загального аспекту, то глобальні сліди потрібно розглядати як продукт соціальної діяльності взагалі і злочинної зокрема. У частковому аспекті, особливо в трасологічному, сліди злочинної діяльності є результатом контактної взаємодії слідоутворювального предмета з матеріальним середовищем.

Сліди злочинної діяльності – це явні і неявні зміни, які призводять до порушень функцій людини, речей і відношень між ними. Більшість явних слідів одержується під час огляду місця події, на підставі яких слідчим ухвалюються процесуальні рішення. Сліди злочинної діяльності одночасно можуть бути предметом злочину і безпосередньо предметом посягання, але переважно вони знаходяться поза сферою суспільних відносин. Це предмети матеріального середовища, в якому відбувається злочинна діяльність [9].

За статистичними даними, в Україні за 9 місяців 2012 року зареєстровано 2693349 заяв, повідомлень про злочини, що вчинені або готуються, в 2011 році 2514425, при цьому динаміка становить 7,1%. Наведена статистика свідчить про відчутне зростання масштабів злочинності та погіршення криміногенної ситуації у державі [15].

Висновки. Основними елементами механізму вчинення злочину є суб'єкти, засоби, предмет і сліди злочинної діяльності. Аналіз цих понять дає змогу зрозуміти механізм учинення злочину та запобігти можливому вчиненню злочину певними типами особистості. Визначення психотипу тієї чи іншої людини як первинного фактору формування мотиву з огляду на поточні, вторинні фактори дасть змогу

на якісно новому рівні запобігати злочинності. Отже, вивчення психологічних аспектів механізму вчинення злочину дасть змогу запобігти вчиненню злочинів, а також полегшить можливість установлення істини в кримінальних справах.

Перспективи дослідження вбачаємо у більш детальному вивченні психологічного механізму скоєння злочину через вивчення типології злочинців і психотипу особистості, визначенні на їх основі мотивації до протиправної поведінки, вивченні механізму скоєння окремих категорій злочинів і на їх основі формулювання загального уявлення про психологічний механізм вчинення злочину.

1. Александров Ю. Криминология: курс лекцій / Ю. Александров, А. Гель, Г. Семаков. – К.: МАУП, 2002. – 295 с.

2. Антонян Ю. Об «асоциальном» типе преступника / Ю. Антонян // Теоретические проблемы учения о личности преступника; под ред. В. Звирбуля, А. Сахарова и др. – М.: Изд-во Всесоюз. ин-та по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1979. – 186 с.

3. Белкин Р. Краткая энциклопедия / Р. Белкин. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1993. – 111 с.

4. Васильев А. Предмет, система и теоретические основы криминалистики / А. Васильев, Н. Яблоков. – М.: МГУ, 1984. – 143 с.

5. Егидес А. Как научиться разбираться в людях / А. Егидес. – М.: АСТ-ПРЕСС, 2006. – 183 с.

6. Иванов Ю. Криминология: навч. посібник / Ю. Иванов, О. Джужа. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 264 с.

7. Козирев М. Мотив у психологічній структурі злочину / М. Козирев // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія психологічна. – 2011. – № 1. – С. 45–56.

8. Кустов А. Теоретические основы криминалистического учения о механизме преступления / А. Кустов. – М.: Акад. МВД России, 1997. – 227 с.

9. Салтевський М. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник / М. Салтевський. – К.: Кондор, 2005. – 588 с.

10. Салтевський М. Криміналістика: підручник. У 2-х ч. 4.1. / М. Салтевський – Х.: КонСУМ, Основа, 1999. – 398 с.

11. Сафуанов Ф. Аффект: судебно-психологический. Экспертологический анализ / Ф. Сафуанов // Психологический журнал. – 2001. – № 3. – С. 19–25.

12. Фрейд З. Введение в психологию / З. Фрейд. – М.: Наука, 1989. – 264 с.

13. Фурсов В. К вопросу о типологии (классификации) преступников / В. Фурсов // Теоретические проблемы учения о личности преступника. – М.: Изд-во Всесоюз. ин-та по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1979. – 164 с.

14. Чезаре Ламброзо. Преступный человек / Ламброзо Чезаре. – М.: МИДГАРД, 2005. – 858 с.

15. Державна статистика МВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua>

Мачинская Н. И., Завойская О. Ю. Психологические механизмы совершения преступления

Раскрываются психологические механизмы совершения преступления на основе анализа понятий «мотив» и «мотивация», «предмет и следы преступной деятельности»; анализируются типологии преступников и психотипы личности как психологические факторы влияния на человека в механизме преступления.

Ключевые слова: *механизм совершения преступления, психотип личности, мотив и мотивация, типологии преступников.*

Machynska N. I., Zavoyska O. Yu. Psychological mechanisms of committing a crime

The psychological mechanisms of committing a crime on the basis of analyzing the concepts of «motive» and «motivation» as well as «subject and evidence of criminal acts» are revealed. The typologies of criminals and psychotypes of personality as psychological factors of influence on the individual in crime mechanism are considered.

Key words: *mechanism of committing a crime, motive and motivation, typologies of criminals, psychotypes of personality.*

УДК 159.942.5

Г. Є. Ях

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ОСІБ
ІЗ ХВОРОБОЮ ПАРКІНСОНА**

Проаналізовано результати дослідження психологічних аспектів якості життя осіб із хворобою Паркінсона. Описано рівень та особливості якості життя осіб, хворих на цукровий діабет. Виявлено взаємозв'язок якості життя з суб'єктивним благополуччям, життєстійкістю та цінностями осіб із хворобою Паркінсона.

Ключові слова: *якість життя, суб'єктивне благополуччя, життєстійкість, психологічне здоров'я.*

Постановка проблеми. Якість життя як інтегральна характеристика фізичного, психологічного, емоційного і соціального функціонування людини відображає здатність особи функціонувати в суспільстві відповідно до свого становища і отримувати задоволення від цього. Якість життя відображає рівень задоволення об'єктивними умовами життя людини, які за певних причин, наприклад у випадку хвороби, можуть погіршуватись. Високий рівень якості життя людини сприятиме підвищенню рівня ефективності процесу лікування та адап-